

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri ve Uygulanan Ayrımcılık Politikaları

Murat Karakamış

MEB Eğitim Yöneticisi

muratkarakamis66@gmail.com, ORCID:0000-0003-0814-3910

Nazlı Karakamış

MEB Eğitim Yöneticisi

nkarakamis@gmail.com, ORCID:0000-0003-0935-7812

Özet

Bu alışmada Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlalleri ve ayrımcılık politikaları üzerinde yoğunlaşılarak, söz konusu insan hakları ihlalleri ile ayrımcılık politikalarının sebepleri ve sonuçları üzerinde kısaca durulacaktır. Bilindiği üzere uluslararası hukuk tarafından bir kimsenin milliyeti ve milli kökeni sebebiyle önleyici ve kısıtlayıcı davranışlarla karşılaşması, ayrımcılık içeren uygulamalara tabi tutulması tamamen yasaklanmıştır. Ancak Doğu Türkistan uygulamalarında net bir şekilde görüldüğü gibi Doğu Türkistan halkına uygulanan insan hakları ihlalleri ve ayrımcılık içeren politikalar düzenli bir asimilasyon yöntemi halini gelmiştir. Doğu Türkistan halkının temel insan haklarının görmezden gelinmesi, yok sayılması, geri dönülemez bir şekilde Doğu Türkistan halkının milli benliğini ve onurunu derinden yaralamaktadır. Bu çalışmada konuyla ilgili daha önce yazılmış bilimsel makaleler, kitaplar, dergiler, bölgeyle ilgili araştırma kuruluşlarınca hazırlanmış raporlar, medyada yer edinmiş haberlerden yararlanılarak literatür taraması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Türkistan, İnsan Hakları, Ayrımcılık

Human Rights Violations in East Turkestan and Discrimination Policies Applied

Abstract

In this study, human rights violations and discrimination policies in East Turkestan, focusing on human rights violations in question-discrimination policies of the causes and consequences will be briefly discussed. As is known, it is completely prohibited by international law for a person to encounter preventive and restrictive behaviors due to his nationality and national origin, to be subjected to practices that involve discrimination. However, as is clearly seen in the practices of East Turkestan, the human rights violations and discrimination policies applied to the people of East Turkestan have become a regular method of assimilation. Ignoring and ignoring the basic human rights of the people of East Turkestan irreversibly deeply injures the national identity and dignity of the people of East Turkestan. In this study, a literature review was conducted using previously written scientific articles, books, journals, reports prepared by research organizations related to the region, news that have appeared in the media.

Key Words: East Turkestan, Human Rights, Discrimination

Giriş

Bu çalışmada Doğu Türkistan'da yıllardır süren Çin zulmünü, Çin'in bu bölgede uygulamakta olduğu baskıcı politikayı ve bu politikanın bölgesel sonuçlarını ele alarak incelemeye çalışacağız.

Çin'in Doğu Türkistan halkına yönelik izlediği hak ihlallerini, Çin'in sert asimilasyon politikalarına karşın, insan hakları ihlallerinin uluslararası düzeyde kanunlarla korumaya alındığı mevcut durumda konunun uluslararası platformlarda gereken ilgiyi görmemesi bu çalışmanın yapılmasını elzem kılan faktörler arasında yer almaktadır.

Doğu Türkistan halkı Çin tarafından yıllardır etnik ayrımcılığa tabi tutulmaktadır. Fakat uluslararası kamuoyunun bu yaşananlara yeterince ses çıkarmadığını söylemek yanlış olmaz. Çalışmanın amacı, Doğu Türkistan halkına karşı uygulanan bu etnik ayrımcılık hakkında farkındalık uyandırmaktır.

Çalışmada konuyla ilgili daha önce yazılmış bilimsel makaleler, kitaplar, dergiler, bölgeyle ilgili araştırma kuruluşlarınca hazırlanmış raporlar, medyada yer edinmiş haberlerden yararlanılarak literatür taraması yapılmıştır.

Doğu Türkistan'da Etnik Ayrımcılık

Bölgeyi stratejik açıdan inceleyecek olursak; Uygur azınlıklarının yaşamakta olduğu Şincan Uygur Bölgesi'nin yeraltı zenginlikleri ve konumu itibariyle stratejik bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Dağcı ve Keskin, 2013: 16)

Zengin kaynaklara sahip Uygur bölgesinde Çin hükümetinin uygulamakta olduğu sömürgeci, adaletsiz uygulamalar yüzünden halk yoksulluk çekmektedir.

Doğu Türkistan'da Çin tarafından toplama kampları, doğum yasakları, kısırlaştırmalar, zorunlu kürtaj uygulamaları, ibadet yasakları, anadilde eğitim, yazılı ve sözlü kültür miraslarının korunması engellenmekte Çin hükümeti tarafından konulana yasaklarla sistemli olarak bir asimilasyon ve soykırım politikası izlenmektedir (Akgün, 2021).

Görüldüğü üzere Doğu Türkistan, ayrımcılık yaşağının ve dolayısıyla temel insan haklarının sürekli olarak ihlal edildiği bir bölge olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum bölgenin kanayan yarası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası hukuka göre devletlerde herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir ilkesine uygun hareket etmesi gerektiği konusunda yazılı olarak güvence altına alınmış olsa da uygulamada Doğu Türkistan'da insan hakları ihlalinin yapıldığı ortadadır.

Bu ihlaller sonucunda insanın en temel hakkı olan yaşam hakkı ve kişi dokunulmazlığı, anadilde eğitim hakkı, inanç ve ibadet özgürlüğü, gibi temel haklar olmak üzere neredeyse tüm temel haklara aykırı hareket edildiği görülmektedir.

Çin hükümetinin orantısız bir şekilde, yetki, politik güç, prestij, iyi ve sağlıklı gıda, konaklama imkânı, sağlık hizmetleri, zenginlik, eğitim ve boş zaman gibi pozitif sosyal değerlere, kaynaklara ve ayrıcalıklara sahip baskın grup olarak hiyerarşinin üstünde bulunarak Uygur halkının ise hiyerarşinin alt basamaklarında konumlandırılarak, kaynaklara ulaşamaması ve işsizlik, hastalık, orantısız ceza, toplum tarafından negatif etiketlenmeye maruz kalma, standardın altında konaklama şartları gibi negatif sosyal değerlere sahip olmasına çanak tutmaktadır.

Bugün Doğu Türkistan halkı gerçekçi ve sembolik bir tehditle karşı karşıyadır. Halkın gücüne, kaynaklarına ve refahına yönelik tehditler, maddi varlıklarına, fiziksel bütünlüğe, iş ve ekonomik

kaynaklara yönelik gerçekçi tehditler ve halkın dinine, örfüne, töresine, değerlerine, inançlarına, ideolojisine ve dünya görüşüne yönelik sembolik tehditler olarak kendini göstermektedir.

Çin hükümeti Doğu Türkistan'da baskı ve şiddet uygulamalarını arttırdıkça bölgede etnik temelli ayrılıkçı hareketler ortaya çıkmaktadır. Bu hareketler de bölgede asayişsizlik sorunlarına sebebiyet vermektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti yönetimi altında bulunan Doğu Türkistan'da, insan hakları ihlalleri ve ayrımcılık politikaları ile ilgili süre giden uygulamalar yaşamın her alanında artarak devam etmektedir.

Çalışma veya eğitim amacıyla özellikle müslüman nüfusun ağırlıkta olduğu ülkelere gitmek ya da Çin dışında yaşayan insanlarla iletişim kurmak da insanları şüpheli konumuna düşüren temel sebepler arasında bulunmaktadır.

Doğu Türkistan'da uydurma sebeplerle herkes, gözaltına alınma tehlikesi altındadır. Gözaltına alınanların ailelerine haber verilmez, avukatlarına ulaşmalarına izin verilmez. Burada da temel insan haklarından olan adil yargılanma, din ve vicdan özgürlüğü, seyahat özgürlüğü hakları hiçe sayılmaktadır.

Çin'in Doğu Türkistan Politikalarının İnsan Hakları İhlalleri ve Ayrımcılık Üzerinden Değerlendirilmesi

Çin Halk Cumhuriyeti Doğu Türkistan'a halkın diğerlerine uyguladığı politikalardan farklı bir politika uygulamaktadır. Etnik grup veya etnisite, buldukları bölgede kendilerini ortak gelenekler, soy, dil, tarih, toplum, kültür, ulus, din veya sosyal davranışlar gibi diğer gruplardan ayıran ortak özellikler temelinde birbirleriyle özdeşleşen insanlar grubudur (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, Avrupa Birliği Konseyi 2010:107).

Uluslararası hukuk tarafından bir kimsenin milliyeti ve milli kökeni sebebiyle daha kısıtlayıcı davranışlarla karşılaşması, ayrımcılık içeren uygulamalarla karşılaşması tamamen yasaklanmıştır.

Ancak Doğu Türkistan uygulamalarında net bir şekilde görüldüğü gibi Uygur Türklerine uygulanan ayrımcılık içeren politikalar düzenli bir asimilasyon politikası halini gelerek Uygur

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri ve Uygulanan Ayrımcılık Politikaları

Türklerinin temel insan haklarının görmezden gelinmesi, yok sayılması, geri dönülemez bir şekilde Uygur Türklerini yaralamıştır.

Eğitim-dil, nüfus ve kültür temelli politikalar olmak üzere neredeyse tüm politika alanlarında Uygur Türkleri sadece Türk olmaları sebebiyle ayrımcı muamelelere maruz bırakılarak Uygur Türklerinin, toplum içerisindeki hayat standartlarının ve bu haklara erişimlerinin son derece sınırlı olması sebebiyle ayrımcılık yasağı da yok sayılarak zedelenmiştir

Uygur Türklerine uygulanan diğer bir ayrımcılık ise zorunlu kürtaj, doğum yasağı, Uygur Türkü kadınların Çinli erkeklerle zorla evlendirilmesi uygulamaları ayrımcılık uygulamalarıdır ve asimilasyonu hedefleyen uygulamalar olmasından ötürü insan haklarını ciddi şekilde ihlal etmektedir (Çiftçioğlu, 2012: 140).

Doğum yasağı ve kotayı aşan hamileliklerin (isterse bebek sekiz aylık olsun) kürtaja sonlandırılması, doğum esnasında hamile kadının rızası olmaksızın kısırlaştırılması gibi uygulamalar kişinin vücut dokunulmazlığını hedef alan son derece ciddi bir insan hakkı ihlalidir (Çiftçioğlu, 2012: 140-141).

Günümüzde mevcut uluslararası hukuk normlarında ve dünyanın uygar toplumlarında kamu özgürlükleri kavramı beden bütünlüğü ve dokunulmazlığını kapsamaktadır (Çiftçioğlu, 2012: 141).

Bireyin vücut dokunulmazlığı tüm hakların temelinde yatan yaşam hakkıyla doğrudan ilişkilidir. İlerlemiş hamileliklerde kürtaj uygulamaları da annenin hayatını tehlikeye atmaktadır.

Sağlık problemleri sebebiyle annenin hayatını kaybetmesi de çok karşılaşılan bir durumdur. Yaşama hakkı, kişinin fiziksel varlığının sürdürülebilmesinin güvencesini oluşturan insan hakkı insanın fiziksel-biyolojik varlığının sağlıklı olarak sürdürülebilmesi için gerekli olan bütünlük içinde doğması ve akabinde de bütünlüğünü kazanmış bu insan varlığının aynı zamanda hukuksal bir kişi olarak toplum yararına bile olsa doğal sınırlamalar haricinde yok edilmemesi olarak ifade edilmiştir (Çiftçioğlu, 2012: 139, 140).

Açıklamadan da anlaşıldığı gibi Çin tarafından nüfus politikaları altında gerçekleştirilen zorunlu kürtaj uygulaması henüz doğmamış olmasına rağmen varlığı itibariyle hukuken koruma altına alınmış olan anne karnındaki bebeğin ve annenin doğrudan yaşama hakkının ihlalidir.

Ortada zorunlu kılacak hiçbir sebep söz konusu olmamasına rağmen sırf bölgede Uygur Türkü nüfus yoğunluğunu azaltmak amacıyla hem kadının hem de bebeğin bu denli ağır hak ihlallerine uğramasının uluslararası hukuk tarafından kabul edilmesi mümkün değildir.

Diğer bir ayrımcılıkta Uygur Türkü kadınların Çinli erkeklerle evlenmeye zorlanması ve kadının bunu istememesi halinde eğitim kamplarına gönderilmekle tehdit edilmesi kadının özel yaşamının gizliliği hakkını ciddi şekilde ihlal etmektedir.

Uygur Türklerine uygulanan başka bir ayrımcılık türü de dil ve eğitim alanındadır. Çin Halk Cumhuriyeti Anayasasında açıkça tüm azınlık unsurların kendi kültür ve dil varlıklarını sürdürmekte özgür oldukları şeklinde düzenlenmiş olsa da Uygur Türkleri için ortada geçerli bir sebep olmaksızın bu hakların kullanımı yasaklanmıştır.

BM İnsan Hakları Çalışma Grubu tarafından 1985 yılından itibaren yerli halkların hakları arasında kendi haklarını koruma hakkı idari, adli ve diğer amaçlar dahil olmak üzere ana dillerinde her türlü eğitim hakkı, özellikle çocukların anadillerinde istedikleri eğitime ulaşılabilir olmaları ve kendi eğitim sistemlerini ve kurumlarını organize ve kontrol edebilmelerini içeren Yerli Hakları Evrensel Beyannameyi geliştirmektedirler (Hornberger, 1998).

Uygur Türkleri günümüzde anadilde eğitim hakkına sahip olamadıklarının yanı sıra kültürel mirasları da zaman içerisinde sürekli olarak yok edilmeye çalışılmıştır. Bu durum şu an vahim bir hal almaktadır.

Diğer bir hak ihlali ve ayrımcılıkta din ve vicdan özgürlüğüdür. Çin Halk Cumhuriyeti din ve vicdan özgürlüğünü Anayasası'nda düzenleme altına almış olmakla beraber Müslümanlar ve Uygur Türkleri için bu düzenlemeler yok sayılmaktadır.

Oysaki Din ve vicdan özgürlüğü Avrupa İnsan Haklarının 9.maddesinde garanti altına alınmıştır. Ramazan ayında oruç tutulması, İslam dinine ait dini bayramların kutlanmasının yasaklanması da Uygur Türklerine uygulanan yasaklardandır.

Söz konusu bu düzenlemelerle genel amaçlı bir oruç tutma yasağı değil, sadece Ramazan ayı içerisinde ve bu aya özel olarak oruç tutmaya yasak getirilmesi din temeline dayanan bir ayrımcılıktır.

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri ve Uygulanan Ayrımcılık Politikaları

Kadınların ibadethanelerinde bulunmalarının yasaklanması ise cinsiyet temeline dayanan bir ayrımcılıktır. İbadethanelere öğrencilerin girişlerinin yasaklanması da yaş temeline ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinin bir göstergesidir.

Yukarıda bahsedilen ayrımcılık politikaları ifade özgürlüğü ve kişi hürriyetini kabul edilemez şekilde yaralayan politika ve uygulamaları sonucunu doğurmuştur. Bu politika ve uygulamaların en somut görüntüsü de Çin Halk Cumhuriyeti yetkilileri tarafından “Mesleki Eğitim ve Öğretim Merkezleri” olarak adlandırılan yeniden eğitim merkezleridir.

Uygur Türkleri, en küçük bir hak talebi ya da memnun olmadığını ifade etse terörist olarak damgalanarak yeniden eğitim kamplarına zorunlu olarak gönderilmektedirler. Bu kamplardaki hak ihlallerine bakacak olursak aslında bir toplama kampı oldukları görülmektedir.

Yaşama hakkı, canlıların en temel hakkıdır. Devlet tarafından korunması gerekir. Ancak Çin'de hapishanedeki mahkumların organlarının çalındığı, idam edildiği yönünde bilgiler bulunmaktadır (Türköz, 1998: 47).

Görüldüğü gibi Uygur Türklerinin hem birinci nesil insan hakları hem de self determinasyon hakları açıkça yaralanmıştır. Çin tarafından uygulanan tüm politika alanlarında Uygur Türkleri sadece Türk ve Müslüman olmaları sebebiyle ayrımcılıklara maruz bırakılmıştır.

Tüm bu yaşananlar Uygur Türklerinin toplum içinde geri atılmasına sebep olmaktadır. Uygur Türklerinin yaşadıkları ihlallerin uluslararası hukuk alanında kabul görmesi ve yeterince tepki görmemesi kabul edilebilir bir durum değildir.

İnsan Hakları İhlalleri ve Ayrımcılık Politikalarının Uluslararası Hukuk Açısından

Çin Halk Cumhuriyeti'nin çeşitli maddelerde suç teşkil eden eylemlerinin örnekleri görülebilir. Bu kapsamda, gerekli uluslararası kurum ve organların harekete geçmesi ve ‘müdahalelerin’ yapılması, en başta BM olmak üzere diğer bağlı ya da bağımsız uluslararası kurumların Doğu Türkistan'da olanlara gereken karşılığı vermesi gerekir.

Uluslararası müdahale, özellikle askeri bir müdahale üzerinde geçmişten günümüze yapılan uygulamalara rağmen, devletlerin egemen-eşit bağımsızlığı dolayısıyla ortaya çıkan iç işlerine

karışmama ilkesi (BM Şartının 2-7 maddesi), BM Şartının 2-4. Maddesi uyarınca kuvvet kullanımının ya da savaşların (51. maddede belirtilen meşru müdafaa dışında) yasaklanması gerekçeleri ve ortaya atılan siyasi gerekçelerle desteklenen argümanlar nedeniyle geçerlilikleri konusundaki büyük tartışmaları ortaya çıkarmış ve çıkarmaktadır (Hancılar, 2011: 119).

Tüm yaşanan bu olumsuzluklara rağmen, temel hak ve özgürlüklerin garanti altına alınması için devletlerin iç işlerine müdahale yasağı ile koruma sorumluluğu kavramının ön plana çıkarıldığı bazı argümanlarda dikkat çekicidir.

2001 yılında Kanada'nın girişimleri ile kurulan Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu'nun raporuna ve 2005 yılında yayınlanan Dünya Zirvesi Sonuç Bildirisi'nde belirtilen raporlara göre;

Bu derece insan hakkı ihlallerinin uluslararası arenada çok ses getirmesi gerekirken Çin hükümetinin baskıları sebebiyle BM tarafından da bu insan hakları ihlalleri önemli yaptırımlarla karşılaşmamıştır.

Aşağıda maddeleri listelenen "1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi" Birleşmiş Milletlerin konuyla alakalı acil olarak harekete geçmesi gerektiğinin göstergesidir (Acet İnce, 2019).

Madde 1:

Sözleşmeci Devletler, ister barış zamanında isterse savaş zamanında işlensin, önlemeyi ve cezalandırmayı taahhüt ettikleri soykırımın uluslararası hukuka göre bir suç olduğunu teyit eder.

Madde 2:

Bu Sözleşme bakımından, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri, soykırım suçunu oluşturur.

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- b) Grubun üyelerine ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri ve Uygulanan Ayrımcılık Politikaları

- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;
- e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek.

Madde 3:

Aşağıdaki eylemler cezalandırılır:

- a) Soykırımda bulunmak;
- b) Soykırımda bulunulması için işbirliği yapmak;
- c) Soykırımda bulunulmasını doğrudan ve aleni surette kışkırtmak;
- d) Soykırımda bulunmaya teşebbüs etmek;
- e) Soykırıma iştirak etmek.

Madde 4:

Soykırım suçunu veya üçüncü maddede gösterilen fiillerden birini işleyenler, anayasaya göre yetkili yöneticiler veya kamu görevlileri veya özel kişiler de olsa cezalandırılır.

Madde 8:

Sözleşmeciler Devletlerden her hangi biri, soykırım fiillerinin sona erdirilmesi için gerekli gördükleri takdirde, Birleşmiş Milletlerin yetkili organlarından, Birleşmiş Milletler Şartına göre harekete geçmesini isteyebilir.

Çin'in 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne göre ihlal ettiği diğer hukuksal maddeler ise şunlardır (Kuzu, 1998):

- a) Hiç kimsen suç teşkil etmeyen bir fiilden dolayı mahkûm edilemez.
- b) Her şahsın özel ve ailevi hayatına, meskenine saygı gösterilir.
- c) Her insan düşünce, vicdan ve din hürriyetine sahiptir.
- d) Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayri insani, haysiyet kırıcı cezalara ve muamelelere tabi tutulamaz.
- e) Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.
- f) Herkesin bu Bildirgede ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşebileceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır. (28. Madde)
- g) Bu hak ve hürriyetler hiçbir şekilde Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz. (29. Madde)

Çin'in veto yetkisi sebebiyle BM'nin gerekli adımları atamaması durumunda 1950 tarihli 377 sayılı "barış için birlik" kararı yürürlüğe konulabilir ve uluslararası güvenlik ihlalleri kapsamında BM'nin silahlı kuvvetleri yetkisi kullanılabilir. Ancak, bu özel karar BM tarafından uygulanmamaktadır (Acet İnce, 2019).

Sonuç

Doğu Türkistan gerçeği dünyanın ve özellikle Müslüman ülkelerin göz ardı ettiği, siyasi çıkarlar uğruna feda edilen İslam âleminin en acı gerçeklerinden bir tanesidir, yıllardır Çin'in zulmü altında olan Doğu Türkistan'ı Çin Halk Cumhuriyeti zengin yeraltı kaynakları ve stratejik coğrafi konumu nedeni ile siyasi ve ekonomik olarak kendine bağlamaya çalışmaktadır.

Yarım asırdan fazla Doğu Türkistan'a Çin Halk Cumhuriyeti tarafından her türlü zulmün, etnik ayrımcılığın uygulandığını, tüm dünya görmektedir fakat Çin'in uyguladığı bu etnik ayrımcılığa katışı adımlar atılsa da hiçbir ülke muhtemelen belki siyasi, ekonomik menfaatleri zarar vermemek için olsa gerek bu ayrımcılığın karşısında yeterince güçlü durmamaktadır.

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri ve Uygulanan Ayrımcılık Politikaları

Dünya bu konuda gücünü göstermeli ve bu zulmün durması için Çin'e baskı yapmalıdır. Doğu Türkistan sorununa konulan sözde tepki, söylem düzeyinden uygulamaya geçirilmeli ve Doğu Türkistan halkının kanayan yarası durdurulmalıdır.

Çin, Doğu Türkistan halkına her türlü insanlık dışı muamele yaptı ve yapmaktadır. Bu insanlığa yakışmayan uygulamalar bazı insan hakları örgütleri ve gazeteciler tarafından gündeme getirilmektedir, Doğu Türkistan halkının ekonomik olarak Çin'in en fakir halkı olmasının başlıca sebebi, Doğu Türkistan'da bulunan yer altı ve yer üstü zenginliklerin Çin'in iç kesimlerine götürülmesi ve Doğu Türkistan halkının bundan yararlandırılmamasıdır.

Doğu Türkistanlıların bir başka mağduriyetleri, Çin geçmişten beri nükleer denemelerin bölgede yapması ile binlerce insanın sakat doğması, radyasyonlar sebebi ile insanların ölmesine sebep olması, mecburi kürtaj gibi birçok insanlık dışı muamelelere tabi tutuluyorlar.

Dünya bu konuda gücünü göstermeli ve bu zulmün durması için Çin'e baskı yapmalıdır. Doğu Türkistan sorununa konulan sözde tepki, söylem düzeyinden uygulamaya geçirilmeli ve Doğu Türkistan halkının kanayan yarası durdurulmalıdır. Bu sorun, sadece Uygur halkının sorunu değil; tüm insanlığın kanayan bir sorunudur.

Eşitsizlikler önlenmez ise eşitsizlikler uzun vadede toplumsal ve ekonomik kalkınmayı tehdit eder, yoksullukla mücadeleyi sekteye uğratar, insanların kendilerini değersiz hissetmelerine yol açabilir ve sonuç olarak da suç oranında, hastalıklarda ve çevrenin tahrip edilmesinde artış yaşanabilir.

En önemlisi, insanların fırsat eşitliğinden ve sunulan hizmetlerden yararlandırılmaması durumunda sürdürülebilir kalkınmayı başaramaz, herkes için daha yaşanabilir bir dünya kurma çabalar sonuçlandırılmaz.

Bölgede yaşanan bu insan hakları ihlalleri artık tepkisiz kalınabilecek ve sadece haber değeri taşıyan bir konu olmaktan öte uluslararası düzeyde acil müdahale gerektirmektedir. Bu olayların yaşanmaması için Birleşmiş Milletler gibi uluslararası ve Avrupa Birliği gibi ulus-üstü kurumların da girişimleriyle birlikte ekonomik olarak gelişmiş devletlerin Çin'e ağır yaptırımlar uygulaması bir zorunluluk.

Kaynaklar

AB Temel Haklar Sözleşmesi, 18 Aralık 2000, C 364/01 (Yürürlük Tarihi: 1 Aralık 2009).

Acetince, G.S. (2019). ‘Çin’in Vahşi Yüzü: Doğu Türkistan Zulmü ve Uluslararası Toplumun Sorumlulukları’, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2019

Akgün. E.A. (2021). Ayrımcılık Yasağı Kapsamında Çin Halk Cumhuriyeti’nin Doğu Türkistan Politikası, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans, RESS Journal Route Educational & Social Science Journal Volume 8/Issue 5, May 2021

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 4 Kasım 1950, ETS 5 (Yürürlük Tarihi: 3 Eylül 1953).

(https://www.kureselamaclar.org/wp-content/uploads/10_Esitsizliklerin_Azaltilmasi.pdf) Erişim Tarihi: 04.01.2023

Erceber, B. (2007). Güvenlik ve Strateji Çalışmaları, Dünya Uygur Kurultayı

Çiftçioğlu, C.T. (2012). Yaşama Hakkı, TBB Dergisi, 103, 137-168

Dağcı. K. ve Keskin, M. (2014). Çin’in Doğu Türkistan Politikası ve Azınlık Hakları Bağlamında Hak İhlalleri, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt.1, No.2, 2013

Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovabaccd/issue/21778/234055>

Öztürk, G.A. (2013). “Uluslararası Çatışma Bölgeleri: Doğu Türkistan Ve İnsan Hakları İhlalleri, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt.1, No.1, 2013

Hancılar, Ö. (2011). Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale. Çankaya University Journal Of Law, 2(7), 97-124

Hornberger, N.H. (1998). Language Policy, Language Education, Language Rights: Indigenous, Immigrant, and International Perspectives, Language In Society, 27(4), 439-458

(https://www.kureselamaclar.org/wp-content/uploads/10_Esitsizliklerin_Azaltilmasi.pdf)

Erişim Tarihi: 04.01.2023

Doğu Türkistan'da Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri ve Uygulanan Ayrımcılık Politikaları

Kuzu, B. (1998). Doğu Türkistan Raporu ve İnsan Hakları İhlalleri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Kolçak, H. ve Ercan, O. (2020). Baskı Altındaki Uygurlar ve diğer Türk Toplulukları: Doğu Türkistan'da Sürdürülen Sistemik İnsan Hakları İhlalleri. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi.

Tecer, Ö.Ç. (2013). Uluslararası İnsancıl Hukuk Çerçevesinde Genel Bir Bakış: Doğu Türkistan Sorunu, Doğu Türkistan Politikalarına Tarihsel Düzeyde Bakış.

Tuna, A. (2012). Doğu Türkistan'da Asimilasyon ve Ayrımcılık, 1. Baskı, İnsani Yardım Vakfı

Türköz, A. (1998). Doğu Türkistan'da İnsan Hakları, Doktora Tezi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, 74303, Ankara.

Nassir, İ.M. (2016). Doğu Türkistan'da Etnik Ayrımcılık, Araştırma Makalesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/barolardan-cine-dogu-turkistan-tepkisi-452071h.htm> Erişim

Tarihi: 24.12.2022